

INNLEGG I FINANSDEBATTEN TORSDAG 8. NOVEMBER 1985

Innstillingen fra Finanskomiteen viser bred enighet om at hovedmål for den økonomiske politikken må være å sikre arbeid for alle, videreutvikle velferdssamfunnet og skape trygghet. Regjeringens budsjettforslag for 1986 må sees som en del av et mer langsiktig opplegg for å bringe oss nærmere disse felles mål.

Vi foreslår en sterkere satsing på sosiale oppgaver enn noen gang før. Eldreomsorgen vil bli styrket, og kommunene gis mulighet til å bedre tilbudet av hjemmehjelp, hjemmesykepleie og avlastningstiltak for dem som har særlig tunge omsorgsoppgaver. Samtidig blir det rom for å bygge ut 1.000 nye sykehjemsplasser.

Helse- og sosialsektoren får den sterkeste veksten siden 1979. Sosialdepartementets budsjett, som er på ca. 83 milliarder kroner, utgjør nå ca. 35 pst. av statens samlede utgifter. Behandlingskapasiteten ved sykehusene skal økes videre, og det blir satset betydelig for å bedre de funksjonshemmedes vilkår.

Barnefamilienes kår skal bli bedre. En vesentlig del av skattelettelsene gis til familier med barn. Barnetrygden og forsørgerfradraget økes, og det er lagt særlig vekt på tiltak for familier med små barn. Budsjettet innebærer både bedre økonomiske vilkår og skritt på veien for å gjøre det lettere å kombinere yrkesaktivitet med viktige omsorgsoppgaver.

Forskning og utdanning er også områder som har fått høy prioritet i budsjettet. Den reelle veksten i de statlige bevilgningene til forskning og annen teknologisk utvikling vil bli på over fire prosent neste år. Det vil bidra til å sikre en fortsatt betydelig vekst i Norges samlede forskningsinnsats. Den sterke utbyggingen innen høyere utdanning fortsetter.

Lav inflasjon er ikke først og fremst et mål i seg selv. Men moderat pris- og kostnadsutvikling er et av de viktigste vilkår for at næringslivet skal kunne vokse slik vi ønsker. Norge kan ikke unnlate å ta konsekvensene av at praktisk talt alle land i dag legger avgjørende vekt på å begrense inflasjonen.

Nær sagt alle andre land som det er naturlig å sammenlikne med, legger større vekt på å begrense statens underskudd og stigninger i de offentlige utgiftene enn vi gjør. Mange land har høy arbeidsløshet, som medvirker til å bremse stigningen i lønninger og priser. Men vi kan ikke

godta å la arbeidsløshet være et middel for å begrense inflasjonen. Dersom kostnadsveksten likevel ikke skal bli høyere enn hos våre handelspartnere, stilles det derfor andre og sterke krav til vår økonomiske politikk.

I Norge har vi hittil greid å få til en samtidig dempning av inflasjon og arbeidsledighet. Det er temmelig uvanlig. Men selv om prisstigningen er kraftig redusert, er kostnadsnivået fortsatt for høyt sammenlignet med andre land. Og lønnskostnadene i industrien vokser fortsatt raskere i Norge enn hos våre handelspartnere. Slik kan det ikke fortsette, dersom vi mener alvor med vårt arbeid for å trygge arbeidsplassene og veksten.

Tiltak for å dempe prisstigningen krever medvirkning og samarbeid fra alle grupper, ikke minst fra organisasjonene i arbeidslivet. Ett viktig element i en strategi for fortsatt nedgang i inflasjon og ledighet, må være tiltak for å begrense den sterke lønnsglidningen. Man må finne frem til forbedringer i systemet for fastsetting av lønn og andre inntekter, som kan gi en inntektsutvikling som i større grad er forenelig med målet om full sysselsetting. Et annet viktig ledd i denne oppgaven er å sørge for at budsjettbalansen ikke blir så svak at den fører til uheldig press i økonomien, som igjen fører til økt prisvekst og dermed svekket produksjon og sysselsetting.

Enkelte har hevdet at Regjeringens budsjettforslag allerede er basert på en for sterk vekst i utgiftene og underskuddet. Jeg kan ikke motsi at Regjeringen har strukket seg svært langt for å finne plass til den ønskede vekst på prioriterte områder.

Høyre, Kristelige Folkeparti og Senterpartiet har i sine fellesmerknader i finansinnstillingen holdt seg nærmest de rammer som er trukket opp i budsjettforslaget. Men ettersom de tre regjeringspartier jo ikke lenger har flertall, har de undersøkt mulighetene for samarbeid med andre partier, for å finne frem til løsninger som totalt sett vil gi et forsvarlig budsjettopplegg tilpasset landets økonomiske situasjon. Det har imidlertid som kjent ikke ført frem hittil.

Man må derfor se i øynene at den videre behandlingen av budsjettet i Stortinget kan føre til en sterk forverring av budsjettbalansen. I så fall vil vi se det som vår plikt å ta opp forslag i salderingsproposisjonen om endringer i de foreløpige vedtak, som kan gi et budsjett for 1986 som Regjeringen kan ta ansvaret for å gjennomføre.

Vi må legge til grunn at dette er en fremgangsmåte som Stortinget selv har forutsatt at man kan bli nødt til å følge, og som Stortinget derfor har åpnet for gjennom bevilgningsreglementets § 3.

Jeg har også merket meg at lederen for det største opposisjonspartiet har forutsatt dette, da hun uttalte til Dagbladet at

"Hvis Carl I. Hagen stemmer for våre budsjettforslag, er det først og fremst Regjeringens ansvar å sikre helheten og finne dekning i salderingen av budsjettet."

Jeg forstår dette slik at også Arbeiderpartiet forutsetter at salderingsproposisjonen i desember kan inneholde forslag om å gjøre om tidligere budsjettvedtak i Stortinget.

Flere har spurt om ikke dette kan føre til skuffelser for mange som gleder seg over stortingsvedtak om økte bevilgninger til formål som de er spesielt interessert i. Men det vil jo etterhvert bli større skuffelser hvis man i tilfelle ikke gjør om vedtak som tilsammen gir så store utbetalinger fra staten at pengene blir vesentlig mindre verd. I alle fall må det være riktig - og bidra til å forebygge problemer - at det gjøres klart at de budsjettvedtakene som blir fattet fra nå av og frem til begynnelsen av desember, ifølge Stortingets egne regler er foreløpige, og kan bli omgjort under Stortingets avsluttende budsjettoppgjør.

Arbeiderpartiets alternative budsjettforslag innebærer ifølge partiets egen oppstilling at budsjettbalansen blir svekket med vel 700 mill. kroner. Vi mener at Arbeiderpartiet har regnet med for lave tall for kostnadene ved en

del av dets forslag, og at det har regnet med for høye tall for inntektene som dets forslag vil føre til. Derfor mener vi at Arbeiderpartiets forslag vil svekke budsjettbalansen langt mer enn det selv sier. I tillegg kommer at vedtak som Arbeiderpartiet foreslår fattet for 1986, vil føre til en betydelig ytterligere utgiftsstigning i 1987, og bidra til å presse frem ytterligere skatteforhøyelse senere. Etter finansministerens innlegg behøver jeg ikke utdype dette nærmere.

Men jeg ser likevel disse tallene som uttrykk for at også Arbeiderpartiet er enig i at en ytterligere vesentlig svekkelse av budsjettbalansen vil øke faren for sterkere pris- og kostnadsstigning. Jeg kan som sagt ikke se at Arbeiderpartiet tar konsekvensene av dette syn, men håper at felles ønsker om å unngå et for stort underskudd kan medvirke til mer fruktbare drøftelser når vi kommer til den avsluttende budsjettbehandlingen. Da vil vi jo få på bordet tall for den svekkelsen av budsjettbalansen som høstens foreløpige budsjettvedtak kanskje har ført til, og som bør rettes opp.

Arbeiderpartiets forslag betyr at staten skal ta hånd om en større del enn noen gang før av inntektene i samfunnet, og detaljstyre bruken av dem. Vi ser det spesielt i forslagene om en annen politikk overfor næringslivet. Her vil Arbeiderpartiet ta mer penger fra bedriftene, og gi mer tilbake. Staten skal kort sagt

bestemme mer og bedriftene selv bestemme mindre over bruken av bedriftenes inntekter. Vi mener at gode rammebetingelser vil være langt bedre egnet til å styrke produksjonen og øke sysselsettingen enn en kombinasjon av høyere skatter og en enda sterkere økning i offentlige bevilgninger.

Et sentralt punkt i argumentasjonen for Arbeiderpartiets forslag er påstanden om at det vil gi 10.000 - 15.000 flere arbeidsplasser, og derved øke statens inntekter og redusere utgiftene med 500 mill. kroner. Vi mener at Arbeiderpartiets forslag vil ha mer av den motsatte virkning: Norges sysselsettingsproblem er først og fremst ledighet på enkelte steder, og ledighet for arbeidssøkere som har andre kvalifikasjoner enn de som kreves nå. Dette arbeider vi videre for å løse, men det kan ikke gjøres med en slik generell økning av utlån og bevilgninger som Arbeiderpartiet foreslår. Dets forslag vil på kort sikt skape større etterspørsel etter arbeidskraft som allerede er beskjeftiget, og derved bidra til sterkere lønnsglidning og prisstigning, og dermed tap av arbeidsplasser på litt lengre sikt.

Arbeiderpartiets forslag om å senke renten vil også stimulere etterspørselen og øke lønnsglidningen og prispresset. Lavere rente vil jo stimulere til en sterkere økning i det private forbruket som Arbeiderpartiet sier at det vil redusere, og derved svekke mulighetene for økt offentlig innsats.

Innstillingen fra Finanskomiteen viser betydelig uenighet om skattepolitikken. Vi ser det slik at den reduksjon og omlegging av beskatningen som har foregått i de senere år har virket klart positivt på samfunnsøkonomien. Skattelettelsene har styrket bedriftene og trygget arbeidsplassene. De har stimulert til sparing, initiativ og skapende innsats. Derfor vil vi føre denne samme linjen videre.

Regjeringen legger også stor vekt på at det gjennomføres forenklinger og reformer i skattesystemet. Vi vil legge frem en stortingsmelding om skattepolitikken.

Det er ikke vanskelig å slutte seg til visse hovedlinjer i Skattekomisjonens innstilling: Progresjonen må dempes. Fradragreglene må bli enklere. Og vi må gradvis øke skatt på bruttoinntekt, mot større nedslag i de skatteprosentene som regnes av nettoinntekt. Eftersom det ikke gis fradrag for renter i den del av skatten som beregnes av bruttoinntekt, betyr dette samtidig at rentefradraget får noe mindre betydning enn i dag, men uten noen form for "rentetak" eller liknende.

På andre punkter i Skattekomisjonens innstilling har vi tatt klare forbehold. Vi vil ikke gjennomføre de nokså drastiske forslag som rammer pensjonistene. Vi vil ikke akseptere en urimelig boligskatt. Vi vil ikke svekke kapitaltilgangen ved å skjerpe formuesskatten, og vi vil beholde spareordningene. Summen av skatteendringer skal være positiv for folk flest.

Arbeiderpartiets budsjettforslag for 1986 innebærer betydelige skatteøkninger både for bedrifter og personer. Forslagene vil ikke bare øke skattene for høyere inntekter, men ramme et klart flertall av landets skattytere. Praktisk talt alle vil få høyere marginalslett.

Såvidt jeg kan se går disse forslagene i motsatt retning av det viktigste positive hovedelementet i Skattekommissjonens innstilling, som Arbeiderpartiet før har sluttet seg til, nemlig lavere skatteprogresjon, eller m.a.o. lavere skatteprosent for inntekt. Arbeiderpartiet har jo støttet tanken om at økning av bruttoskatten skulle brukes til lavere skatteprogresjon, det vil si lavere skatteprosent. Men nå foreslår Arbeiderpartiet både å øke bruttobeskatningen og å skjerpe progresjonen. Det er også grunn til å merke seg at Arbeiderpartiet nå foreslår å gi kommunene adgang til å fordoble eiendomsskatten med ett slag, men uten å bruke pengene til å sette andre skatter ned.

Vi må ikke risikere at resultatet av reformarbeidet blir at man gjennomfører de deler av skattekommissjonens opplegg som vil øke skattene, mens det ikke blir noe av de delene som betyr lettelser. Vi vil gjerne drøfte mulighetene for enighet om i hvertfall deler av en skattereform. Men hvis det skal kunne føre frem må man erkjenne at skatteinivået allerede er så høyt at staten ved en skatteomlegging

ikke bare kan ta - den må også gi så det monner. Erfaring tilsier også at det kan være best å gå skrittvis frem, og sørge for at det virkelig blir lavere skatter på inntekt.

Det ville være sterkt ønskelig om de årlige budsjett-behandlinger også kunne settes inn i en større ramme og sees i et mer langsiktig perspektiv. Vi står ikke bare overfor akutte problemer. De langsiktige utfordringer er antagelig både alvorligere og vanskeligere.

Beregninger viser at selv om vi ikke skulle gjennomføre noen flere store kostnadskrevende reformer, vil de samlede offentlige utgiftene kunne stige vesentlig sterkere enn bruttonasjonalproduktet i fastlands-Norge i årene fremover. Selv med forutsetninger om mindre standardforbedringer enn det som har vært vanlig hittil, vil de offentlige utgiftene kunne stige fra 61 % av bruttonasjonalproduktet (ekskl. olje og sjøfart) i 1983 til over 68 % i år 2003. Bare Folketrygdens utgifter vil kunne stige til nærmere 23 % av bruttonasjonalproduktet i det nevnte tidsrom.

Slike perspektiver burde mane til ettertanke. Vi kan ikke få den veksten vi trenger i privat virksomhet, dersom det offentlige skal beslaglegge en stadig stigende del av samfunnets ressurser. Og dermed får vi heller ikke til det vi alle ønsker.

Det er overraskende å se hvor lite vekt det hittil er lagt på grundige analyser av de enorme utgifter vi allerede har påtatt oss for tiden frem mot årtusenskiftet, når man diskuterer dagens krav om ytterligere langsiktige utgifter. Tallene viser såvidt vi kan se helt tydelig at eventuell lavere pensjonsalder, og andre kostbare reformer, vil begrense mulighetene for å by gode kår for eldre og syke, hvis man ikke vil skjære ned på andre etablerte ordninger.

Viljen til å foreta en reell prioritering til beste for barnefamiliene, helsevesenet og omsorgen for de eldste eldre, innebærer at vi er nødt til å tåle svakere vekst eller endog reduksjoner på andre områder. Og det er mulig - uten at vi behøver å angripe viktige velferdsmål. Krever vi for meget nå, blir tvert om resultatet mindre til alle på lenger sikt.

Vår strategi for å styrke og trygge velferden må derfor innebære noe langt mer enn automatiske utgiftsøkninger på offentlige budsjetter. Samtidig som ordninger til beste for barnefamilier, helsevesenet og eldreomsorgen skal bygges videre ut, må vi være innstilt på at den offentlige innsatsen i større grad rettes mot de grupper og enkeltmennesker som har størst behov for hjelp. Det må gjennomføres organisasjonsmessige reformer som kan fremme en mer effektiv bruk av ressursene slik at vi kan oppnå mer helse og velferd for hver krone. I tillegg er det også sterkt ønskelig at private ressurser - enkeltmennesker, nærmiljø og frivillige - i enda større grad kan mobiliseres i arbeidet for et bedre samfunn og økt velferd.